

Отримано: 10 січня 2019 р.

Прорецензовано: 24 січня 2019 р.

Прийнято до друку: 07 лютого 2019 р.

e-mail: natazachosova@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-101-105

Зачосова Н. В. Моделювання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку з урахуванням державного впливу на цей процес. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 101–105.

УДК: 336.71

JEL-класифікація: E 44, G 10, G 20

Зачосова Наталія Володимирівна,

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ З УРАХУВАННЯМ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ЦЕЙ ПРОЦЕС

Конкретизовано елементи архітекtonіки механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки фінансових установ. Визначено можливості впливу національних регуляторів на процес менеджменту економічної безпеки фінансових установ. Прогнозовано позитивні наслідки державного регуляторного втручання в процес управління фінансово-економічною безпекою фінансових посередників для самих установ, їхніх власників і клієнтів. Установлено особливості управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки різних видів професійних учасників фінансового ринку з урахуванням специфічних рис мети їх створення та стратегічних орієнтирів провадження фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: управління, фінансово-економічна безпека, державне регулювання, фінансовий ринок.

Зачёсова Наталья Владимировна,

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры менеджмента и экономической безопасности,
Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого

МОДЕЛИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УЧАСТНИКОВ ФИНАНСОВОГО РЫНКА С УЧЕТОМ ГОСУДАРСТВЕННОГО ВЛИЯНИЯ НА ЭТОТ ПРОЦЕСС

Конкретизированы элементы архитектуры механизма управления обеспечением финансово-экономической безопасности финансовых учреждений. Определены возможности влияния национальных регуляторов на процесс управления экономической безопасностью финансовых учреждений. Спрогнозированы положительные последствия государственного регуляторного вмешательства в процесс управления финансово-экономической безопасностью финансовых посредников для самих учреждений, их владельцев и их клиентов. Установлены особенности управления обеспечением финансово-экономической безопасности различных видов профессиональных участников финансового рынка с учетом специфических черт цели их создания и стратегических ориентиров осуществления финансово-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: управление, финансово-экономическая безопасность, государственное регулирование, финансовый рынок.

Nataliia Zatshosova,

Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Management and Economic Security,
Bogdan Khmelnytsky National University of Cherkassy

MODELING OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY MANAGEMENT MECHANISM FOR THE PROFESSIONAL PARTICIPANTS OF THE FINANCIAL MARKET WITH ACCOUNT OF GOVERNMENT IMPACT ON THIS PROCESS

The inability to prevent and counteract the negative effects of external and internal threats to financial and economic activity for a long time remains a problem for the domestic business entities functioning concerning the full range of risks and threats to the environment.

The purpose of the study is to outline the perspective directions of modeling the financial and economic security managing mechanism for the professional participants in the financial market, taking into account the state's influence on this process. In this article the elements of the architectonics of financial and economic security management mechanism for financial institutions are specified. They are proposed to include such components as organizational support, financial support, information provision, planning of security-oriented measures, tools for implementing protection measures, means

for monitoring and control of the results, a system of security-oriented management decisions that are taken as a result of the protective measures application. The possibilities of national regulators influencing the process of financial institutions economic security management are described. The positive effects of state regulators intervention in the process of financial intermediaries financial and economic security management are forecasted for the institutions themselves, their owners and their clients. The peculiarities of managing the financial and economic security provision of various types of professional participants in the financial market are established taking into account the specific features of the purpose of their creation and strategic guidelines for conducting financial and economic activity.

Possibilities of the national regulators influence on the process of financial institutions economic security management consist in the ability of the latter to organize and implement the process of financial and economic security monitoring by financial intermediaries. The intermediaries allow to identify in a timely manner financial institution inclining to the bankruptcies and further to prevent social tensions and negative consequences for the financial security of the state in general, which will have place as a result of financial intermediaries' liquidation and non-fulfillment of their financial obligations.

Key words: management, financial and economic security, state regulation, financial market.

Постановка проблеми. Проблемою функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання у сповненому ризиків і загроз середовищі тривалий час залишається їхня нездатність запобігти та протидіяти негативним наслідкам зовнішніх і внутрішніх небезпек для фінансово-господарської діяльності. Саме неможливість передбачити дію загрозливих чинників економічної та фінансової природи походження на результати функціонування суб'єктів господарської діяльності з огляду на постійну трансформацію їх видової структури, зумовлену виявом нетрадиційних для економіки України обставин, як то воєнні дії на Сході країни, гібридна війна, порушення тривалих партнерських зв'язків із сусідніми державами, входження на ринки європейських компаній і потреба ведення конкурентної боротьби та підвищення стандартів продукції і послуг, змушують вітчизняні підприємницькі структури все частіше звертатися до проблеми забезпечення власної фінансово-економічної безпеки. Водночас, в умовах розвитку ринкової економіки завдання забезпечення господарської діяльності та фінансових результатів від її провадження стає проблемою винятково керівництва та власників компаній і вирішується за рахунок внутрішніх ресурсів, які, зазвичай, доволі обмежені. Механізми державного регулювання та контролю не передбачають потреби підтримки високого рівня фінансово-економічної безпеки підприємствами, установами й організаціями, не встановлюють стандартів фінансово-економічної безпеки, не фіксують нормативних значень окремих її параметрів. Проте, не варто лишати поза увагою той факт, що низький рівень фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання деяких видів економічної діяльності ставить під загрозу добробут і звичний рівень життя окремих верств населення. Наприклад, фінансові установи, як банки і страхові компанії, недержавні пенсійні фонди тощо, у разі власного банкрутства виявляються неспроможними виконати фінансові зобов'язання перед вкладниками, страхувальниками, клієнтами, що може означати для останніх утрату джерел доходів або компенсації збитків. Така ситуація викликає соціальну напругу, а нездатність національних регуляторів на державному рівні забезпечити ефективний контроль і нагляд за рівнем фінансово-економічної безпеки учасників ринкових відносин посилює недовіру населення до владних структур. З огляду на це, виникає потреба в моделюванні механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, зокрема професійних учасників фінансового ринку (усвідомлюючи важливість їхньої ефективної діяльності для стану фінансової безпеки країни) з урахуванням державного впливу на цей процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності в останні роки перебуває в полі наукового зору вітчизняних дослідників. Наприклад, Вівчар О. опікується специфікою управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів [1], а О. М. Тулуб (Герасименко) визначає у своєму дослідженні особливості управління системою фінансово-економічної безпеки виробничої фірми [2]. Водночас, плеяда авторитетних сучасних науковців зосереджуються на проблемах менеджменту фінансово-економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку, зокрема, банків [3–5]. Однак регуляторні можливості державного втручання у процес управління фінансово-економічною безпекою фінансових установ із метою підвищення ефективності його реалізації не відображені належно в працях вітчизняних дослідників.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – окреслити перспективні напрями моделювання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку з урахуванням державного впливу на цей процес. Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання, зокрема доцільно: конкретизувати елементи архітекtonіки механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки фінансових установ, визначити можливості впливу національних регуляторів на процес менеджменту економічної безпеки фінансових установ і окреслити позитивні наслідки такого втручання для фінансових посередників та їхніх клієнтів, а також встановити

особливості управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки різних видів професійних учасників фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу. Управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки фінансових установ має передбачати набір заходів щодо планування, організації, реалізації та контролю стану вирішення завдань, спрямованих на підтримку такого рівня фінансово-економічної безпеки, що здатен гарантувати подальше безперервне функціонування фінансової установи та виконання нею своїх зобов'язань у процесі досягнення власних фінансових інтересів, інтересів клієнтів і владних структур. Забезпечення менеджменту фінансово-економічної безпеки передбачає наявність у фінансового посередника або власних кадрових, фінансових, інформаційних і матеріальних засобів для організації захисту власних, позичених і залучених ресурсів від негативного впливу наявних і потенційних загроз, або можливості їх своєчасного надходження на умовах аутсорсингу для якісного виконання окреслених вище завдань. Перевагою першого методу забезпечення фінансово-економічної безпеки є відсутність залежності від зовнішніх ресурсів, постійна доступність інструментарію протидії загрозам, здатність керівництва фінансових установ завдяки цій обставині ухвалювати своєчасні управлінські рішення в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки. Перевагами аутсорсингу є відсутність потреби до резервування частини ресурсів установи для постійного захисту активів, можливість залучення висококваліфікованих фахівців без необхідності розширення штату персоналу.

Будь-який механізм – система елементів, взаємодія яких здатна забезпечити виконання певного завдання або набору завдань. Механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою фінансових установ можна моделювати як сукупність елементів, цілеспрямований вплив на які здатний ініціювати їхню ефективну взаємодію, результатом якої стане досягнення стану захищеності ресурсів фінансової установи та її клієнтів від негативного впливу на їх цілісність і результативність використання зовнішніх і внутрішніх загроз, що одночасно є і станом фінансово-економічної безпеки установи, через систему управлінських рішень, розроблених і реалізованих для підтримки рівня фінансово-економічної безпеки.

Модель механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки фінансових установ для забезпечення його функційної спроможності виконувати окреслені завдання, має містити такі елементи:

- організаційне забезпечення – виокремлення в оргструктурі фінансової установи підрозділу із забезпечення фінансово-економічної безпеки, формування посадових інструкцій для працівників такого відділу, установлення вимог для претендентів на посаду, організація співбесід, анкетування, відбору працівників, формування кадрового резерву, виявлення можливостей залучення кадрових агентств і компаній, які надають послуги з аутсорсингу персоналу; налагодження системи зв'язків і відносин підлеглості між підрозділом із забезпечення безпеки й іншими відділами;
- фінансове забезпечення – формування бюджету фінансування діяльності фахівців із забезпечення фінансово-економічної безпеки та заходів протидії негативному впливу загроз;
- інформаційне забезпечення – організація системи отримання потрібної релевантної інформації для своєчасного ухвалення управлінських рішень;
- планування безпеко орієнтованих заходів – розроблення карти ризиків, Концепції управління фінансово-економічною безпекою та Стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки;
- інструментарій реалізації заходів захисту – набір методів і прийомів мінімізації негативних наслідків реалізації загроз, каталог превентивних дій, спрямованих на уникнення ризику та протидію йому за допомогою залучення внутрішніх і зовнішніх ресурсів;
- засоби моніторингу та контролю результату – розроблення методики оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки, установлення періодичності її використання, формування бланків звітної документації про стан безпеки;
- система безпеко орієнтованих управлінських рішень, ухвалених за результатами вжиття захисних заходів – формування набору рішень, які потрібно ухвалити в тій чи тій ситуації залежно від досягнутого установою рівня фінансово-економічної безпеки.

Механізм, що міститиме запропонований перелік елементів, автономний, і фінансова установа може реалізувати його самостійно, без примусу на державному рівні. Однак стратегічне значення окремих професійних учасників фінансового ринку для життєздатності всієї фінансової системи країни та їхня роль у підтримці належного рівня соціального забезпечення населення визначає потребу запропонувати конкретні напрями впливу національних регуляторів на процес менеджменту фінансово-економічної безпеки:

- запровадження переліку нормативів фінансово-економічної безпеки (аналогів Н1, Н2... для банків), універсального для всіх видів фінансових установ, однак із різними рекомендованими значеннями, залежно від виду установи та специфіки мети її створення;

- законодавче закріплення обов'язкового щорічного внутрішнього оцінювання фінансовими установами рівня власної економічної безпеки;
- державний моніторинг стану економічної безпеки системних учасників фінансового ринку та державних фінансових установ;
- розроблення національної стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки фінансового ринку України та його учасників на період до 2025 року.

Позитивні наслідки державного регуляторного втручання в процес управління фінансово-економічною безпекою фінансових посередників для самих установ, їхніх власників і клієнтів полягають у впорядкуванні процедури оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки, контролі стану фінансово-економічної безпеки з метою запобігання банкрутства фінансових установ, своєчасній ідентифікації проблемних аспектів їх функціонування, надання консультативної й інформаційної допомоги власникам і керівництву установ щодо можливих напрямів забезпечення фінансово-економічної безпеки, установлення стратегічних орієнтирів безпеки орієнтованого розвитку вітчизняного фінансового ринку та його учасників.

У табл. 1 представлено особливості управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки різних видів професійних учасників фінансового ринку. Державні регулятори повинні взяти їх до уваги, адже це потрібний етап формування ефективного механізму державного контролю та нагляду за результативністю функціонування механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку.

Таблиця 1

**Особливості управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки
різних видів професійних учасників фінансового ринку**

Установа Параметр	Банки	Страхові компанії	Інвестиційні компанії, не- державні пенсійні фонди	Кредитні спілки
Пріоритет	Безпека власних активів й активів клієнтів	Правильне оцінювання ризиків у процесі забезпечення потреб клієнтів	Безпечне примноження активів клієнтів	Безризикове виконання зобов'язань і задоволення інтересів членів
Цілі	Зменшення ризику – збільшення прибутку	Відмова від надміру ризикованих напрямів діяльності	Баланс між ризиком і потенційним прибутком	Мінімізація ризику неспроможності задовольнити потреби членів
Реалізація	Шляхом створення відокремленого підрозділу	Шляхом запровадження посади відповідальної за безпеку особи або шляхом залучення такої особи на умовах аутсорсингу		Шляхом надання додаткових повноважень наявному управлінському персоналу
Ресурси	Власні, залучені, позичені			Залучені від членів спілки і засновників
Обмеження	Часові ресурси	Кадрові ресурси	Інформаційні ресурси	Фінансові ресурси

Отже, процес управління фінансово-економічною безпекою різних видів фінансових установ варто вибудовувати з урахуванням конкретизованих вище особливостей. Їх також повинні брати до уваги національні регулятори ринків фінансових послуг, оскільки лише специфіко орієнтоване регулювання стану фінансово-економічної безпеки фінансових установ буде ефективним і доцільним у сучасних умовах розвитку вітчизняного фінансового ринку.

Висновки.

1. До елементів архітекtonіки механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки фінансових установ запропоновано віднести такі його складники, як: організаційне, фінансове й інформаційне забезпечення, планування безпеки орієнтованих заходів, інструментарій реалізації заходів захисту, засоби моніторингу та контролю результату, система безпеки орієнтованих управлінських рішень, ухвалених за результатами вжиття захисних заходів.

2. Можливості впливу національних регуляторів на процес менеджменту економічної безпеки фінансових установ полягають у здатності останніх організувати та реалізувати процес моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки фінансових посередників, що дозволить своєчасно виявити схильні до банкрутства установи та запобігти соціальній напрузі і негативним наслідкам для фінансової безпеки держави, що матимуть місце в результаті їх ліквідації та невиконання ними своїх фінансових зобов'язань.

Література:

1. Вівчар О. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2. С. 144–150.

2. Тулуб О. М. Управління системою фінансово-економічної безпеки виробничої фірми. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 16. С. 29–32.
3. Аванесова Н. Е., Ілляшенко М. П. Концептуальні основи управління фінансово-економічною безпекою банків. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6(2). С. 93–97.
4. Барилюк М. Р. Методичний підхід до формування організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 191–200.
5. Новікова Т. В., Ворон Д. В. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. № 12(2). С. 111–114.